

Csökkenő tendencia a szabad hozzáférésű kiadásban?

Lehet, hogy a *szabad hozzáférésű (Open Access = OA)* kiadás már túl van a csúcson? Az Egyesült Királyság kormánya választ adott az alsóház tudományos-technológiai bizottságának jelentésében feltett kérdésre: „Tudományos közlemények: mindenki számára díjmentesen?” A nagy tudományos kiadók (Blackwell, Wiley, Nature és Reed Elsevier) a kormány választát győzelemként fogadták, egyikük sem támogatta „a szerző által fizetett publikálás” kezdeményezést. Ugyanakkor a szabad hozzáférést szorgalmazók vezető kiadói cége, a BioMed Central azonnal bírálta a lépést: a kormány válasza szerint elfogadható helyzet, amikor a hagyományos kiadók rendelkeznek a közpénzekből finanszírozott kutatási eredmények tulajdonjogával, és még egyszer eladják az eredményekhez való hozzáférést. Ez a helyzet azonban teljességgel szemben áll a mind kutatói közösség, mind társadalom széles körének érdekeivel.

A jelentésben megfogalmazottak szerint a kormány fő aggodalma az, hogy a hagyományos tudományos publikálási modelltől kétszeres az elmozdulás. Egyrészt a szabad hozzáférésű kiadás a kereskedelmi és ipari ágazatok támogatásának elvesztését eredményezheti, másrészt hosszú távon kétségtelenül csökken az érdeklődés az OA-mozgalom iránt. A kormány úgy véli, hogy a módszer elveszítette lendületét, és a számok világosan mutatják, hogy a kezdeti felbuzdulás kiégett. A kommentár az Ulrich's Periodicals Directory adataira hivatkozik, mely szerint 2004 novemberéig 89 új folyóirat jelent meg, ezek közül csak 11 az OA-folyóirat, 2003-ban pedig összesen 30 OA-folyóiratot adtak ki. Az Ulrich's adatai szerint az összes újonnan kiadott folyóirathoz képest az OA-folyóiratok aránya 2001. óta csökken (2001-ben 20,5%, 2002-ben 18,4%, 2003-ban pedig 15,2%). A csökkenés 2004-ben is folytatódik, novemberig 12,4% az új OA- és az összes új folyóirat aránya. A bizottság erőteljesen reagált a kormány válaszára, elnöke szerint a kereskedelmi és ipari minisztérium nyilvánvalóan sokkal inkább érdekelt a kiadói

lobbi előtti a hajbókolásban, mint a brit tudomány érdekeinek támogatásában.

<http://www.iwr.co.uk/News/1159363/>

(J. É.)

Online kiadók a Google ellen

Az Association of Online Publishers (AOP) londoni konferenciáján *Andrew Hart*, az Associated New Media ügyvezető igazgatója „élősködőknek” nevezte a keresőket üzemeltető cégeket, amelyek az online kiadókat fenyegetik. Szerinte az internet valódi globális közösség, az első digitális demokrácia, ahol a dollármilliárdos cégek éppúgy közzétehetik véleményüket, mint a személyes oldalak készítői. A legtöbb felhasználó a keresőket használja az „online utazás” megkezdésére, mert ezekkel szinte bármilyen információ egyetlen kattintással elérhető. Azonban Hart szerint a helyzet mára megváltozott: a keresők reklámfelületté váltak, ahol a fizető hirdetések előbbre kerülnek a találatok között. Ez a torzított eredmény hosszú távon lehetetlenné teszi a kis honlapok helyzetét. Az online hirdetések terén éppen a keresőké a leggyorsabban növekvő szektor.

Lorraine Twohill, a Google európai marketingigazgatója szerint nincs akkora jelentősége ezeknek a „technikai trükköknek”. Elmondása szerint a keresést egy nagyon bonyolult algoritmus irányítja, ezért a kis honlapok olykor szerencsésebbek lehetnek, mivel egyszerűbb tartalmukban könnyebb megtalálni a kulcsszót. Példaként a brit Google (<http://www.google.co.uk>) egy keresését hozta fel: a „Ford Focus” szókapcsolatra előbb jön be a Ford Focus-tulajdonosok klubja (<http://www.ffoc.co.uk>), mint a hivatalos honlap (<http://www.fordvehicles.com/cars/focus>). (A kézirat lezárásakor már a hivatalos honlap szerepelt előbb! – Z. D.) A felszólaló ugyanakkor kritizálta a Google hírkeresési módszerét is. Egy közelmúltban közzétett elemzés szerint a Google News eredményeinek 46%-a mindössze öt forrásból származik, holott hétezer forrást szemlél.

További információ:

Google: <http://www.google.com>

Google News: <http://www.news.google.com>

Associated New Media: <http://www.anm.co.uk>

AOP: <http://www.ukaop.org.uk>

/Journalism, 2004. október 27. <http://www.journalism.co.uk/news/story1120.shtml/>

(Z. D.)

„Archiváló eszközkészlet” nyílt forráskóddal

A Kaliforniai San Diego Egyetem (UCSD) és a New York Egyetem (NYU) könyvtárai az „Öt Főiskola” könyvtáraival (Five Colleges Libraries: Amherst, Hampshire, Mount Holyoke, Smith és Massachusetts Egyetem Amherst) együttműködve egy nyílt forráskódú információarchiváló szoftveren dolgoznak. Az „Archiváló eszközkészlete” (Archivists' Toolkit) nevű program az Andrew W. Mellon Alapítvány 847 ezer dolláros támogatásával készül. Célja, hogy az archiválási folyamat gyorsabb és olcsóbb legyen, illetve hogy megkönnyítse az információarchiválás szabványosítását. A munkát az UCSD könyvtára vezeti, míg a szoftverfejlesztést az NYU felel.

További információ:

UCSD Könyvtár: <http://libraries.ucsd.edu>

NYU Könyvtár: <http://library.nyu.edu>

„Öt Főiskola” könyvtára:

<http://www.fivecolleges.edu/libraries>

/Library Journal, 2004. október 1. <http://www.libraryjournal.com/index.asp?layout=articlePrint&articleID=CA456261/>

(Z. D.)

Egységesülő Thomson-szolgáltatások

A tervek szerint két évig tart majd a Thomson Gale fejlesztése, melynek végeredménye egy olyan egységes internetes felület lesz, ahonnan mintegy ötszázmillió dokumentum érhető el. A legtöbb Thomson-szolgáltatás ma még különböző interfészeket és technológiákat alkalmaz, ám közülük három (Gale Virtual Reference Library, a Thomson Gale e-könyvei és az InfoTrac) már az új felületről érhető el. A fejlesztést két éves piackutatás előzte

meg, hogy felmérjék a felhasználók igényeit. Így például egységes lesz az új megjelenés, vagyis nem kell mindegyik adatbázis kezelését külön megtanulni, lehetővé válik a különböző adatbázisok közti keresés.

Az új platform támogatja a szabályokat is, mint az OpenURL, a könyvtárközi kölcsönzés vagy a COUNTER-illeszkedés. A felületet még tesztelik, ám a Thomson szándékai szerint 2006-ra valamennyi szolgáltatás ide kerül.

További információ: <http://www.thomson.com>

/Advanced Technology Libraries, 33. köt. 10. sz. 2004. p. 1–2./

(Z. D.)

Újabb vita a Dialog átalánydíjszabásáról

A Dialog újabb vitára adott okot az átalánydíjas és a használat szerinti fizetés hívei között, amikor bejelentette, hogy a *Dialog Choice* díjszabásában tovább növeli az átalánydíjasok arányát. Miként arról a TMT korábbi számában olvashattak (2004. 5. sz. p. 220.), a módszert 2004 februárjában vették be a DataStar és a Dialog egyes szolgáltatásaira. Akkor hetven adatbázist kínáltak negyven kiadótól, most 62 szolgáltatótól százhuszat. Az árak az aktív felhasználók számától és az adatbázistól függenek. Például egy ötfelhasználós adatbázis ára évi 650 dollár körül kezdődik. A Dialog vezetői szerint így átláthatóbbá válik az egész díjszabás. Egyes források szerint a Dialog további szolgáltatásaiban (pl. hírszolgálat) is hasonló díjszabás bevezetését tervezi.

2004. májusban a Factiva a Dialog kihívására az *iWorks* átalánydíjas szolgáltatás indításával válaszolt. Ennek keretében a nem vállalati könyvtárakban dolgozó információs szakemberek korlátlan hozzáférést vehetnek 50 munkaállomás használatára havi 800 fontért.

További információ: <http://www.dialog.com>

/Information World Review, 206. sz. 2004. október, p. 1.

Information World Review (online), 2004. október 13. <http://www.iwr.co.uk/News/1158715/>

(Z. D.)